

Fornøyd: Økonomien har ikke vært bedre siden han begynte som bonde i 1992, ifølge melkebonde Jo Terje Sagmo. (Foto: Privat)

Bønder o

Økonomien på gården har blitt bedre, mener stadig flere bønder.

ØKONOMI

Tekst: **Linda Sunde** Foto: **Privat**

Trønder Jo Terje Sagmo kan gjerne synge D.D.E.-sangen «Det går likar no» mens han melker kyrne i fjøset. For nå peker pilene rett vei.

– De siste fem åra har økonomien på gården bedra seg betraktelig, slår han fast. Det er han ikke alene om å mene.

Går i positiv retning

Annethvert år siden 2002 har Norsk senter for bygdeforskning gjennomført spørreundersøkelsen Trender i norsk landbruk.

I 2002 mente to av tre at det økonomiske resultatet fra gårdsdriften hadde gått i negativ retning de siste fem årene. Bare én av ti mente det hadde gått i positiv retning.

Nå er situasjonen en helt annen.

I årets undersøkelse i prosjektet «landbruk i endring» svarer for første gang flere at utviklingen har gått i positiv retning enn i negativ: Fire av ti mener resultatet har gått i positiv retning, mens bare hver fjerde mener det har gått i negativ retning.

Jo Terje Sagmo fra Skage i Namdalen kjenner seg igjen.

– I de kretsene jeg vanker, går det jevnt over bra. Ingen klager over dårlig kjøtt- eller melkepris lenger. Men de som nettopp har bygd, holder på å bygge, eller har liten produksjon, har større utfordringer. Det hjelper ikke hvilken pris du får, om du ikke har noe å selge, legger han til.

«Ingen klager over dårlig kjøtt- eller melkepris lenger»

Jo Terje Sagmo

Selv satte han inn melkerobot i 2012, og leide inn knapt 60 tonn kvote. Da kom han opp i nesten 290 tonn. Han selger de fleste oksekalfene som livdyr, men fører opp noen til slakt selv.

Lav rente og høy pris

Sagmo gir i første rekke markedsbalansen og rentenivået æren for de bedre tidene.

– Renta har nok aldri vært så lav som den er nå, og det har vært høy melkepris og god kjøttpris. Det er resultatet av god drift av organisasjonene våre, Tine og Nortura, og av at vi har mulighet til å regulere produksjonen vår etter markedet, sier bonden.

Han har i tillegg fått mer i tilskudd fordi avkortninga i tilskudd ble fjerna, noe han ikke hadde forventa av dagens regjering. Han ønsker å understreke at han aldri kommer til å stemme FrP av den grunn.

– Jeg får mer tilskudd, men det får sannsynligvis noen andre svi for. Jeg er ikke spesielt glad for dreininga mot at større bruk skal få utbetaling uten tak. Det er ikke rett måte å drive landbruk i Norge på. De pengene kunne jeg godt tilgodesett de som har mindre produksjon, sier Sagmo.

Flere tilfreds – men fortsatt i mindretall

Bøndene i undersøkelsen ble også bedt om å si hvor tilfreds de er med inntekten fra gårdsdrifta, på en skala fra en til ti.

I 2002 var det 12 prosent som svarte seks eller høyere. I 2014 hadde andelen steget til 20 prosent, og i år var det 27 prosent som svarte seks eller høyere.

– Når man har opplevd dårligere tider, og får en forbedring, blir man mer fornøyd. Jeg er på den

ØKONOMI, INVESTERING OG OPPRUSTING

Optimisme: Andel bønder som mener det økonomiske resultatet fra gårdsdriften har endret seg i positiv og negativ retning, de siste fem årene. Utvikling fra 2002 til 2016 i prosent. Kilde: Bygdeforskning

pplever bedret økonomi

TRENDER I NORSK LANDBRUK

- Undersøkelse som gjennomføres av Norsk senter for bygdeforskning annet hvert år.
- Første undersøkelse var i 2002.
- De som har svart er hoveddriverne av gårdsbruk med et dyrka areal på minst fem dekar.
- Et tilfeldig utvalg på 3200 personer er trukket fra Produsentregisteret. 1280 svarte.

øverste halvdel, rundt 6–7. Jeg er godt fornøyd med økonomien. Samtidig ser jeg at økonomien er betydelig bedre i andre bransjer. Men det får jeg ikke gjort noe med, sier Jo Terje Sagmo.

Seniorforsker Jostein Vik ved Bygdeforskning har kryssjekket med bakgrunnsvariabler, og sett nærmere på hvem som er de fornøyde bøndene i undersøkelsen.

– Ikke overraskende ser vi at de yngste, de med størst gårder, og de som arbeider mest på bruket, er de som er mest fornøyd, forteller Vik.

Hver fjerde tror på bedring

Flere har også fått større framtidstro, viser undersøkelsen.

I 2002 trodde bare én av ti at økonomien i gårdsdriften kom til å endre seg i positiv retning de neste fem årene.

I år tror 26 prosent det samme.

Bare én gang tidligere har flere vært optimister. Det var i 2008, da andelen gjorde et kjempebyks fra 13 til 36 prosent.

Seniorforsker Jostein Vik trekker fram både det store hoppet som nylig hadde vært i de internasjonale matvareprisene da, og finanskrisa.

– Det var en oppmerksomhet rettet mot landbruket, og en forståelse for at det var viktig å produsere mat, forklarer han.

Men ved undersøkelsen to år etter, hadde den optimistiske andelen dalt igjen.

– Jeg er nøktern optimist, sier Jo Terje Sagmo om de neste fem årene.

– Jeg har vel egentlig ikke tro på at vi får ei forbedring i samme takt som vi har hatt de siste årene. Vi nærmer oss et prisnivå i Norge der importen kan bli et problem for oss, om vi fortsetter med den prisøkningen vi har hatt på produktene våre de siste årene, sier han.

Tre prosent har for stor gjeld

Siden 2012 har Bygdeforskning bedt bøndene vurdere sin egen gjeldssituasjon.

I 2012 hadde norske bønder i gjennomsnitt 1,67 millioner kroner i gjeld. I 2014 hadde gjelda økt til 1,87 millioner, og i 2016 er den trolig enda høyere.

Men bøndene har ikke blitt mer bekymret. Tvert imot er det litt færre som mener at den er

«altfor stor» nå (3 prosent), og litt flere som sier at den er «liten» (30 prosent).

Også Jo Terje Sagmo mener han har liten gjeld.

Driftsbygningen hans er fra 60-tallet, og har blitt bygd på i flere runder. I 1997 bygde han om til løsdrift, og i 2012 restaurerte han melkefjøsset og fikk seg robot.

Selv husker han tider med høye renter.

– For dem som har bygd nye driftsbygninger for 7–8 millioner, vil det være dramatisk med ti prosent høyere rente. Men mange av dem som har bygd nå, har ikke opplevd det. I dag er det billig å låne penger. Det tror jeg er årsaken til at så få er bekymret, sier Sagmo.

– Det er interessant å se at relativt få sier at de har altfor stor gjeld, og andelen er faktisk også synkende, bemerker Jostein Vik ved Bygdeforskning.

– Bøndene er generelt sett ikke bekymra for

«Relativt få sier at de har altfor stor gjeld, og andelen er faktisk også synkende»

Jostein Vik ved Bygdeforskning

den samla gjelda på gårdsbruket, til tross for at de som bygger ut, gjør veldig store investeringer. Det kan se ut til at de mener gjelda er håndterbar med den produksjonen de har lagt opp til. Fortsatt er renta veldig lav. Men man er sårbar for endringer i økonomien, sier Vik.

37 prosent bekymret ofte eller av og til

Siden 2014 har også Bygdeforskning spurt bøndene om «Har du i løpet av de siste 6 månedene vært bekymret for økonomien på bruket?»

Andelen som svarer enten «veldig ofte» eller «ofte», sank fra 17 prosent i 2014 til 12 prosent i 2016.

I tillegg svarer hver fjerde bonde «av og til».

Jo Terje Sagmo har ikke vært bekymret de siste seks månedene.

Seniorforsker Jostein Vik kan konstatere at han dermed kommer i den største gruppen.

– De aller fleste svarer at de sjelden eller aldri har vært bekymret de siste seks månedene. Nedgangen i andelen som ofte er bekymret, er enda et uttrykk for at økonomien i landbruket er bedre enn før. Men selvfølgelig gjelder det ikke alle. Det er investeringsbehov, og det er grunnlag for å stille spørsmål rundt økonomien i landbruket generelt. For en del produksjoner er det utfordringer, sier Vik.

Bøndene ble i tillegg spurt om det i løpet av det siste året har hendt at husstanden har hatt vansker med å klare de løpende utgiftene til mat, transport, bolig og lignende.

Andelen som svarer «ja, ofte» eller «ja, av og til» har gått ned fra 16 prosent i 2002 til 7 prosent i 2016. I tillegg svarer 13 prosent «ja, en sjelden gang» nå. Også denne andelen gått ned.

Bondelaget: Positiv utvikling

Lars Petter Bartnes, leder i Norges Bondelag, sier tallene i undersøkelsen er positive.

– De gir et bilde av at bonden opplever ei positiv utvikling. Det skyldes lav rente, en brukbar markedsbalanse med bra prisuttak, det politiske signalet om å øke matproduksjonen til en voksende befolkning, og at kostnadsutviklingen i landbruket har flatet noe ut, sier Bartnes.

– Landbruket har alltid kjent på det økonomiske presset i perioder med høykonjunktur og høy kostnadsvekst. De siste 3–4 åra har kostnadsveksten flatet ut. Sammen med lav rente gir det litt bedre økonomisk handlingsrom. Det er viktig at vi klarer å opprettholde markedsbalansen i de ulike markedene. Det er en viktig premisse for prisuttaket i markedet, legger han til.

Han er likevel litt ambivalent til tallene.

– Det er en økende andel som er fornøyd med inntekten fra gården – men jeg merker meg også at det tross alt bare er 27 prosent av de spurte som signaliserer at de er fornøyd, bemerker Bartnes. ■

inkasso
betalingsanmerkninger
tvangssalg

Kontakt oss!

Vi starter der andre gir opp

VI KLARTE Å STOPPE TVANGSSALG FOR 90 % AV VÅRE KUNDER I 2015

Finnes det en løsning, finner vi løsningen for deg!
Få samlet all gjeld i ett lån med sikkerhet i din egen bolig!
Unngå tvangssalg; få frivillig salg. Velg megler selv, oppnå markedspris.

FOR YTTERLIGERE INFORMASJON:
www.gjeldfinans.no
Tlf. 40 60 07 00

gjeldfinans
- vi starter der andre gir opp

Nå finansierer vi også landbruk- og jordbruks-eiendommer.

Gode avtaler for medlemmene i Felleskjøpet, Norges Bondelag, Norges Bygdekvinneforbund og Norges Bygdeungdomslag, andelseierne i Norges Skogeierforbund, og for ansatte i bedrifter tilsluttet Norsk Landbrukssamvirke.
Tlf: 815 24 765 - www.agrol.no

Agrol Landbrukets fordelsprogram

Skal du bygge?

Unngå tidkrevende anbud og spar penger hos Montér med Agrol-rabatt

Besøk vår stand på Agrovision i Stavanger 28. - 30. oktober

20-47 % på plater	30 % på takrenner
32-35 % på isolasjon og byggfolie	27 % på listverk
41 % på konstruksjonsvirke	25 % på sement og mørtel
34 % på utvendig kledning	20 % på maling

Rabatter gjelder ikke nettopriser og kampanjepriser.

/OPTIMERA/

Montér